

Подільському університетові імені Івана Огієнка, зробити на рівні Кабінету Міністрів все можливе, аби історична й національна справедливість взяла гору.

З повагою
проф. Анатолій Погрібний,
голова оргкомітету по відзначенню року І.Огієнка,
голова Комітету з премій ім. І.Огієнка,
Голова Всеукраїнського Педагогічного Товариства ім. Гр. Ващенко,
заступник Голови Спілки письменників України.
Осінь 1997 р.

Євгенія Сохацька

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ОГЛЯД ПОДІЙ ОГІЄНКІВСЬКОГО РОКУ — 2012

2012-ий рік ювілейний: 130-ліття від дня народження Івана Огієнка (митрополита Іларіона) (1882-1972) і 40-річчя його вічного спочинку.

Всеукраїнське Товариство Івана Огієнка, ВУТ «Просвіта», Спілка письменників України оголосили 2012-ий рік Роком Івана Огієнка.

Вшанування пам'яті видатного українця відбудеться упродовж року
Подаємо коротку хроніку ювілейних заходів

* * *

Кам'янець-Подільський

Кам'янець-Подільський займав особливе місце в житті Івана Огієнка. Тут він жив у 1918-1920 роках, тут проявилися його великі організаторські та наукові здібності, державницький Чин. Він став фундатором, організатором і першим ректором Кам'янець-Подільського державного університету (1918-1920), виконував обов'язки міністра освіти та віровизнань (1919-1920) в уряді УНР. Нарешті, Кам'янець-Подільський є юридичною адресою (місцем осідку) Всеукраїнського Товариства Івана Огієнка, створеного 1993 року (голова — Євгенія Сохацька).

Тому, природно, ювілейний рік стартував у Кам'янці-Подільському. 13 січня у стінах університету відбулася V Всеукраїнська міжконфесійна християнська науково-практична конференція «Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження нації» (співорганізатор Всеукраїнське Товариство Івана Огієнка), присвячена 130-річчю від дня народження Івана Огієнка (митрополита Іларіона). На пленарному засіданні було виголошено доповідь «Духовно-культурний універсалізм митрополита Іларіона (Івана Огієнка)» (Є. І. Сохацька). 14 січня по міському радіо голова Товариства дала інтерв'ю на тему «Унікальність постаті Івана Огієнка». 18 січня у міській бібліотеці за участю членів Товариства були проведені Огієнківські читання «Талант служити Україні». Такі ж читання відбулися і в науковій бібліотеці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 21-22 лютого в університеті відбулася звітна наукова конференція викладачів, присвячена 13-річчю Івана Огієнка. 18 квітня відбулася аналогічна звітна наукова студентська конференція.

Члени Товариства активно виступали в періодиці. У газеті «День» (Київ) були опубліковані статті Євгенії Сохацької: «Заповіді митрополита Іларіона написані для нас. До 130-річчя від дня народження Івана Огієнка» (2012. — № 1(3644)). —

С. 6) і «Пам'ять про високий обов'язок. Дружини державників: Ольга Петлюра і Домініка Огієнко» (2012. – № 41-42 (3684-3685). – С. 8) і «Голос совісті у Західному світі» (коментар до статей Івана Огієнка «Не може мовчати» і «Трьохсотліття Переяславської Ради» (1654-1954) (2012. – №88-89 (3731-3732). – С. 11).

20 березня в університеті проводився запис фільму «Свою Україну любіть» (автор З. О. Діденко), присвяченого ювілею І. Огієнка. Записувалися Є. І. Сохацька («Феномен Івана Огієнка») і ректор О. М. Завальнюк («Ректорська діяльність Івана Огієнка в Кам'янці Подільському – 1918-1920 рр.).

25 квітня в актовій залі університету відбулася презентація книги Володимира Качкана і Олега Качкана «Пастирі Слова» (К., 2011). Окремо йшла мова про розділ «3 жертв родиться вище життя...» (Слово і Чин Івана Огієнка). Присутні вкотре доторкнулися до імені вченого-енциклопедиста, носія і творця невисипущого національного духу. Вів презентацію автор Володимир Качкан.

Газета «Студентський меридіан» (орган Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка) видрукував до ювілею статтю «Унікальність особистості Івана Огієнка: уроки для нас» (2012. – №1718-1723, 6 лютого. – С. 5-6) (автор Є. І. Сохацька).

В Інституті філософії НАН України повинна була відбутися наукова конференція «присвячена ювілею під назвою: «Творча спадщина Івана Огієнка (митрополита Іларіона) в контексті сучасних українських реалій» (конференція не відбулася через фінансові труднощі. – Ред.).

У ній брали участь огієнкознавці-кам'янчани:

1. Старенький Ігор, магістр історії, аспірант Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка («Пам'яткоохоронна діяльність І. І. Огієнка»).

2. Прокопчук Віктор, доктор історичних наук, професор, директор наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, член-кореспондент УАН («Один із дослідників наукової спадщини Івана Огієнка (Про Віталія Мацька)»).

3. Завальнюк Олександр, ректор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, заслужений працівник освіти України, доктор історичних наук, професор академії АН ВШ України, академік Академії педагогічних і соціальних наук Росії, лауреат Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка («Ректорська діяльність Івана Огієнка у Кам'янці-Подільському (1918-1920 рр.)»).

4. Сохацька Євгенія, канд. філ. наук, проф. Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, керівник Центру огієнкознавства університету, голова Всеукраїнського Товариства Івана Огієнка, лауреат Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка. («Духовні заповіді митрополита Іларіона (Івана Огієнка)»).

5. Марчук Людмила Миколаївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. («Переклади Святого Письма Іваном Огієнком (відеуки сучасників)»).

* * *

Хмельницький

Огієнківські заходи проводилися під керівництвом відомої просвітянки, голови Хмельницької «Просвіти» Зої Діденко. У Народному Домі Товариства української мови «Просвіта» імені Тараса Шевченка 6 березня відбулося засідання «круглого столу» під назвою «Вартовий українства. До 130-річчя від дня народження Івана Огієнка», організоване спільно з міським управлінням освіти. Участь у цьому засіданні взяли учні навчальних закладів міста – дійсні члени Малої академії наук. Ведуча «круглого столу», відповідальний се-

кретар «Просвіти» Тетяна Мосійчук, розповіла про життя і творчість Івана Огієнка, про його діяльність як ректора Кам'янець-Подільського українського державного університету, а також міністра освіти і Головноуповноваженого уряду УНР. Були виголошені доповіді про праці І. Огієнка «Українська культура» (1918 р.), «Богдан Хмельницький» (2004), «Слово о полку Ігоревім» (1949, 1967), «Історію української літературної мови» (1949) та ін. Справедливо прозвучали слова Зої Діденко: «Вивчаючи спадщину Івана Огієнка, ми теж стаємо вартовими українства. Можливо, сьогодні для суспільства це є аксіомою, однак треба пам'ятати: без знання історії, рідної мови, культури, традицій, без національного характеру ми залишаємось зрусифікованими українцями без України! Огієнка потрібно вивчати й тому, що він упродовж всього свого подвижницького життя творив для України і сьогодні вчить нас шанувати свою Батьківщину!» Інформацію Тетяни Дупляк про проведений захід подала хмельницька газета «Проскурів» (2012. – № 10, 7 березня. – С. 14).

Голова хмельницької «Просвіти» Зоя Діденко здійснила черговий випуск радіопроеграми «Подільський передзвін» (запис 01.02.2012 р. – ефір 04.02.2012 р.), присвяченої ювілею І.Огієнка. Велично прозвучав зачин програми у виконанні Зої Олександрівни: «Вітаю Вас, шановні радіослухачі! В ефірі просвітницька програма обласного радіо «Подільський передзвін». У студії я, автор і ведуча програми, Зоя Діденко. Сьогодні у звуках «Подільського передзвону» звучатиме величальна Великому Українцю, в чий життєпис вплетена «Краса України – Подолля».

Рік 2012 – це рік Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). На нього припадають круглі дати: 130 років від дня народження і 40 років з дня смерті. Вони зобов'язують нас, на Поділлі суцхих, згадати «незлим тихим словом» цього видатного Вартового Українства, як дуже слушно назвала Івана Огієнка пані Євгенія Сохацька, голова Всеукраїнського Товариства імені Івана Огієнка.

Принадібно дякую їй за матеріали, які я використала, готуючи програму».

Нею ж був зроблений в три прийоми випуск телепередачі «Свою Україну любіть», приуроченої І.Огієнкові (ефір: 9.01.2012 р.; 25.02.2012 р. і 31.03.2012 р.). Девізом передачі стали слова «Тобі, Україно, віддав я всі сили».

Повністю фільм вийшов в ефір 31.03.2012р.

Йшлося про велику й значиму роль Івана Огієнка для всього Поділля і, зокрема, Кам'янця-Подільського, про заходи до ювілею, про фільм «Терновий вінок Огієнка».

Хмельницька обласна газета «Подільські вісті» Огієнковому ювілею приурочила публікацію історико-документальної повісті Мар'яна Красуцького (проживає в Кам'янці-Подільському) «Грона калини червоні» кількома подачами (2012. – №№ 29-30, 31-32, 37-38, 41-42).

1 березня 2012 року Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія провела Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Духовні витоки Поділля: жінки в історії краю», на якій було виголошено доповіді, в яких звучало слово про Івана Огієнка – державника, освітнього і релігійного діяча: В. Прокопчука («Огієнкіана проф. Є. І. Сохацької») і Є. Сохацької («Дружини державників: Ольга Петлюра і Домініка Огієнко»).

* * *

Житомирщина

Уродженця Брусилова, що на Житомирщині, вшанували 19 січня 2012 року. Спочатку в Житомирському коледжі культури й мистецтва, який носить його ім'я. А потім свято перемістилося у містечко Брусилів, де 130 років тому, 2 (15) січня

1882 року, народився Іван Іванович Огієнко. Звідси почався, за визначенням професора М. Тимошика, тернистий шлях на Голгофу. Заради любові до власного народу, заради віри в Українську Державу – Соборну й незалежну.

На урочистостях у Брусиліві виступили Павло Мовчан, народний депутат України, голова Всеукраїнського Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, голова Комітету по присудженню премії імені Івана Огієнка. Він відзначив, що, вшановуючи митрополита Іларіона (Івана Огієнка), «ми виконуємо наш священний обов'язок перед цією людиною, перед українською нацією». Слово тримали народний депутат України Іван Заєць, огієнкознавець професор Микола Тимошик, брусилівчани і представники житомирської влади.

Докладну інформацію про цю подію подала газета «Слово “Просвіти”» репортажем Миколи Цимбалюка «Святий вогонь його душі» (2012. – Ч. 4 (641), 26 січня – 1 лютого. – С. 1).

* * *

Київ

10 травня 2012 року в Українському домі відбулося вручення престижної премії імені Івана Огієнка. Захід, який продемонстрував гідне пошанування Великого Українця, проведено за дійової підтримки керівництва Житомирської облдержадміністрації (голова Сергій Рижук) й обради. Премії були вручені науковцю Сергію Стельниковичу (м. Житомир), поетам Михтодеві Волинцю (м. Ворзель), Віктору Грабовському (м. Біла Церква), освітянину Миколі Покропивному (м. Житомир), журналістам Святославу Васильчуку (м. Житомир) і Юрію Дорошенку (м. Київ).

Премії вручали губернатор Сергій Рижук, науковець Микола Тимошик, Патріарх УПЦКП Філарет, голова Брусилівської РДА Василь Шпакович.

Завершилося нагородження і вшанування лауреатів Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка в Українському домі великим концертом, в якому брали участь ансамбль пісні і танцю Житомирського культурно-мистецького коледжу імені Івана Огієнка, яким керує цьогорічний Огієнківський лауреат Микола Покропивний та хор Київської духовної академії. Завершився концерт піснюю у виконанні Огієнкової землячки, лауреатки його премії, заслуженої артистки України Ірини Шинкарук. Вів вечір Володимир Шинкарук.

Урочисте вшанування лауреатів Огієнкової премії в Українському домі стало виявом зрілості нашого громадського суспільства, бо, таким чином, дана була рішуча відповідь українцевисництву, яке ще має місце у Верховній Раді України. Останнє було продемонстроване під час обговорення у Верховній Раді України постанови про відзначення 130-річчя Огієнка, яке підготував голова ВУТ «Просвіта», народний депутат Павло Мовчан. З «легкої руки» невігласа-депутата Юрія Болдирева, який обвинувачував Івана Огієнка у всіляких гріхах (зустрічав німецькі війська у Житомирі 1941 р. та под., хоча знаємо, що І. Огієнка не було тоді в Україні), представники парламентської більшості проголосували проти відзначення ювілею на державному рівні. Ганьба!

Промовистими були слова Святішого Філарета, проголошені на вечорі: «Нині український народ проходить випробування: гідний він мати свободу, незалежність, чи знову – рабство <...>. Він [Іван Огієнко] розумів, що без незалежної церкви жодна держава не може існувати <...> Бо церква – то душа народу, це та рушійна сила, яка спонукає людину іти на самопожертву, відкидаючи всі спокуси цього світу і досягти своєї мети. Для того, щоб іти цією прямою дорогою треба мати сильний дух. **Митрополит Іларіон мав такий сильний дух...** (Авт.).

Він помер, але живе душею, написане ним будить наш розум і пам'ять, запалює любові й правди неоспалі наші душі». Святі слова!

«Його [І. Огієнка] приклад наслідують дослідники і шанувальники життя й творчості митрополита Іларіона, – сказав на урочистостях Микола Тимошик, один з перших лауреатів премії Івана Огієнка (1995 р.). – Починаючи від 119-ї річниці, вони наполягають на необхідності вшановувати гідного сина українського народу на державному рівні. Реакція «інтелектуалів» із Верховної Ради відома й не є несподіванкою для нас. Не маємо ілюзій і щодо того, що власники куплених «професорських» звань і «докторських» ступенів збагнуть що-небудь із Огієнкових книжок, що виданіються Фундацією імені митрополита Іларіона (Огієнка).

Правда восторжествує! Іван Огієнко залишиться немеркнучою зіркою на небосхилі українського світу».

Обширну інформацію про урочистості в Українському домі подала газета «Слово Просвіти» у репортажі Миколи Цимбалюка «Благослови, душе моя, Україну!» (2012. – Ч. 20 (657), 17-23 травня. – С. 8-9).

Київська (столична) періодика також віддала шану ювілею І. Огієнка. Газета «Урядовий кур'єр» вмістила статтю Миколи Тимошика «Служити народові – то служити Богові». Сьогодні – 130 років від дня народження видатного українця Івана Огієнка» (2012. – №7 (4651), 14 січня. – С. 18). «Газета по-українськи» – публікацію Олександра Гунька «Усе мусило бути так, як він сказав» (2012. – № 5 (1352), 13 січня. – С. 19). Митрополита Іларіона в Радянській Україні називала «фашистом у рясі». Газета «Україна молода» подала розгорнутий репортаж про відкриття музею Івана Огієнка в Брусиліві «Ім'я Огієнка ранише навіть вимовляти було небезпечно» (№ 6 (4252), 13-14 січня. – С. 18).

Газета «Голос Православ'я» проінформувала про вечір пам'яті митрополита Іларіона (Огієнка) у Київській Православній Богословській Академії (2012. – № 8 (320). – С. 3). Автор інформації Михайло Омелян. У тій же газеті подано матеріал протоієрея Тараса Волянюка про науково-практичну конференцію, присвячену 130-річчю від дня народження і 40-річчю з дня смерті Митрополита Іларіона (Івана Огієнка), підготовлену Рівненською духовною семінарією (ректор протоієрей Віталій Лотоцький) і проведену в приміщенні Рівненської обласної наукової бібліотеки (2012. – № 8 (320). – С. 3).

29 березня 2012 р. Іриною Преловською (разом з директором видавництва імені Олени Теліги І. Я. Білолипецькою) проведено презентацію книги «Листи від громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона) 1910-1069)» / упор.: І. Преловська та ін. – (К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2011. – 744 с.) у актовому залі Київської Православної богословської академії Української Православної Церкви Київського Патріархату.

19 квітня 2012 р. відбувся круглий стіл на тему «Українознавчий зміст творчої спадщини І. Огієнка (до 130-річчя від дня народження). Організаторами круглого столу в рамках міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Дні науки філософського факультету 2012» виступили Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Центр українознавства філософського факультету, Київська Православна Богословська академія УПЦ КП. Із вільним словом до присутніх звернулися спершу Світлана Кагамлик, кандидат історичних наук, та модератор цього «круглого столу», протоієрей Віталій Кнос – проректор з наукової роботи Київської Православної Богословської академії. Отець Віталій у своєму слові закликав усіх брати приклад з митрополита Іларіона (Огієнка) з його невтомною енергійною працею та служінням українському народові й Церкві.

Також виступили Ірина Преловська, кандидат історичних наук, котра зробила доповідь-презентацію видання «Епістолярна спадщина Івана Огієнка (митропо-

лита Іларіона)» – зібрання листів різних осіб до владики; Микола Тимошик, відомий огієнкознавець, із грандіозною мультимедійною презентацією «Запізніле вороття в Україну: до проблеми перевидання творчої і наукової спадщини Івана Огієнка з канадських архівів»; дякон Сергій Башинський – аспірант КПБА та студент заочного відділення історичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка – з доповіддю на тему “Акт зміни юрисдикції Київської Митрополії 1686 року крізь призму бачення митрополита Іларіона (Огієнка)”⁷; Михайло Довбищенко із доповіддю «Національні та духовні цінності українців у наукових розвідках І. Огієнка», в якій закликав засвоїти досвід попередників і не робити аналогічних помилок. Презентовано також було видання: «Листи від громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона) 1910-1969») / упор.: І. Преловська та ін. (К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2011. – 744 с.)

20 квітня 2012 р. І. Преловська дала інтерв'ю кореспонденту газети «Українське слово», присвячене 130-й річниці з дня народження та 40-й річниці з дня упокоєння митрополита Іларіона (Огієнка). В інтерв'ю було презентовано видання: «Листи від громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (митрополита Іларіона) 1910-1969рр.)» / упор.: І. Преловська та ін. – (К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2011. – 744 с.)

Запитання, які були поставлені п.Ірині кореспондентом газети Веронікою Барановською:

– Пані Ірино, у чому, на Вашу думку, ключ до розуміння постаті Івана Огієнка?

– Значення постаті Івана Огієнка як богослова і як діяча української церкви почало зростати (об'єктивно) приблизно з 1940 року... Він прийняв чернечий постриг і був висвячений на архієпископа Холмського і Підляського, і саме в цей період питомо вага його праць, які стосувалися історії церкви, богослов'я, проповіді, друку церковно-культурних часописів, помітно зросла.

Бог дав йому аж 90 років життя – важкого, але плідного. Перша половина життя, до 40-го року, – це справді служіння державі, науці, і взагалі Україні. У Старому Заповіті сказано: хто є обраним на служіння, той багато потерпає і від того служіння, і від ударів долі. Так сталося й з Іваном Огієнком. Початковий період складався начебто й непогано, коли хлопчина, осиротівши у два рочки, залишившись при матері, зміг не тільки здобути освіту, а й можливість навчатися у Київському університеті, потім став приват-доцентом цього університету. Іван Огієнко просто рвався до науки і, як дуже здібна до науки людина, справді, дуже швидко завоював визнання. З початком Українських визвольних змагань він з головою поринув в українську стихію, у творення української державности. Його запал служіння українській державі був настільки великим, що, будучи тоді ще доволі молодою людиною, він обійняв кілька міністерських посад в уряді УНР.

І рік не тім, що Іван Огієнко зробив блискучу кар'єру, а в тім, що без нього, мабуть, просто не обійшлися б. Він читав лекції в українському університеті, став міністром – спочатку освіти, потім – віросповідань в уряді Симона Петлюри, ректором Кам'янець-Подільського університету, де збирався цвіт української науки. Коли з'явилася, нарешті, можливість писати й друкувати книжки, Огієнко повністю віддався видавничій справі і викладанню, і все це – українською мовою. Тоді це було дивовижно!

– Пані Ірино, чому українська держава досі належно не поцінувала постать Огієнка?

– Проект відомого огієнкознавця, професора Тимошика, дуже влучно названий «Запізніле вороття». Нещодавно до нас повернулася спадщина, яка не була ор-

ганічно вплетена ні у навчальний процес, ні в культурний, ні науковий, ні церковний. Так, нам повернули книжки Огієнка, видані у діаспорі, але вони мали би друкуватися і виходити тут, в Україні. Тому-то воно і є – запізніле вороття.

Насамперед, мабуть, тільки історики зраділи, і філологи також: «Ой, як добре! навели книжок! Нарешті ми дізналися про те, і се, і про таку дату, і про такі персоналії...» Але ж істориків – дуже мала питома вага у суспільстві. Безперечно, вони можуть щось там роз'яснити, дослідити, видати друком свої 300 або 500 примірників, і не більше. Нині виходить так, принаймні для молодого покоління: якщо певну інформацію не подано у цікавій обгортці, то воно сприймає її як таку собі «несмачну старовину». По-друге, крім запізнілого вороття, наукова спадщина Огієнка настільки густо замішана на українських національних ідеях, точніше кажучи – на українському націоналізмі, спроектованому на церковно-православне життя, що сьогодні це теж не зовсім адекватно сприймається. До речі, професор Тимошик не раз звертався і до Верховної Ради, і до всіх отих комісій, що займаються вшануванням пам'яті, до різних можновладців. Але лише колишній мер Києва Олександр Омельченко пішов назустріч і дав кошти на видання книги Огієнка «Вивчаймо свою українську мову». Завдяки цьому шкільні бібліотеки, принаймні міста Києва, мають ці книжки, за що панові Омельченкові – велика честь і щира подяка. Всі ж інші починають розмову з того, що Огієнко, мовляв, був колабораціоністом. І після цього всі розмови припиняються.

– А хто ж їм таке вклав у голову?

– Російські джерела в Інтернеті. Вони, якщо і згадують українців, то там ідеологічне навантаження нічим не гірше за твори сумнозвісного Кліма Дмитрука.

– Ви – одна із упорядників книги «Листи громадських діячів, представників української науки, культури і церкви до Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). 1910-1969». Чи були якісь труднощі при укладанні?

– Основна проблема в тому, що спадщина Івана Огієнка розсіяна по кількох країнах. А труднощі були як наукові, так і суто видавничі. Через бідність української науки ми могли працювати тільки з тими списками, які є в українських архівах, зокрема в Державному центральному архіві вищих органів влади. Ці архіви погано упорядковані, бо це колишні фонди «буржуазних націоналістичних організацій». Тому одні й ті самі листи, наприклад, можуть бути розкидані у фонді Директорії, УНР або якихось персональних фондах. З іншого боку – закордонна частина листів з'явилася тут взагалі тільки тому, що протопресвітер Тимофій Міненко, нині покійний, – який написав кілька монографій, що стосувалися української церкви, зокрема в часи Другої світової війни, – отримав копії листів з архіву митрополита Іларіона. Велику частину тих листів у вигляді копій він завіз до Центрального архіву Музею літератури та мистецтва. Цей архів значно краще упорядкований, і частину листів надали ті дослідники, які працювали в канадських архівах. Вони їх скопіювали, і ми змогли ті листи долучити сюди.

Звісно, це не вся епістолярна спадщина Огієнка. Це – ті матеріали, що їх ми мали можливість упорядкувати в Україні. Ще якусь частину листів взято із такого специфічного джерела, як архів Олександра Доценка – ад'ютанта-секретаря Симона Петлюри. Виїхавши за кордон під час інтернування, він три чи чотири томи – все, що зміг, як завідувач канцелярії, – упорядкував і видав. Усе, що стосувалося Огієнка, ми були змушені взяти з цього архіву, бо інших варіантів просто не існувало. До речі – цікавий факт: Огієнко, як міністр сповідань, з ким тільки не листувався – із представником російської церкви на Алясці, і з квакерами, баптистами, греко-католиками в Канаді, у США, з Царгородським патрі-

архатом... Величезна епістолярна спадщина Огієнка охоплює різні галузі знань. Якщо публікувати все, то це має бути академічне багатотомне видання.

Я вважаю, що саме українська держава мусить поставити питання про видання всього обсягу листування.

– *А що для цього потрібно? Грошей бракує?*

– Ні, фінансове питання тільки на поверхні. Головне – щоб Іван Огієнко став частиною нашого життя. Адже у нас чомусь так стається, що спадок не лише Огієнка, а, й наприклад, Михайла Грушевського, не «приростає» до нашого життя. Тому спадщина (і наукова, і епістолярна, і творча) Огієнка може бути оприлюднена, коли постане питання про видання повного зібрання його творів.

– *Хто мусить порушити це питання?*

– Держава. І річ тут, повторюся, не тільки в грошах. На жаль, не йдеться про те, щоб наука стала рушієм культурних і наукових процесів. Є якась жменька вчених – добре, що вони є, нехай і рухають цю справу. Причому історична наука рухається дуже мало за рахунок держави – радше за рахунок того, що вчені десь там «крутяться», когось умовили, хтось дав грошей... І таким чином книжки таки виходять, що справляє враження, ніби у нас усе гаразд. Немає того, щоб держава сама, устами своїх найвищих провідників шанувала, згадувала, дякувала, пам'ятні заходи влаштовувала. Наприклад, з останніх подій поховання Миколи Плав'юка поставило на повний зріст проблему, яка стала катастрофічною щодо очільників українства. Його святість Мстислав (Скрипник) був похований у США, тобто не сталося прецеденту, коли б українці відбули жалобні заходи за видатним українцем, предстоятелем української церкви. Поховання патріарха Володимира в 1995 році перетворилося на катастрофу, яку воліють зараз не згадувати: боляче і соромно, за те, що тоді сталося. Постає питання: де нам ховати і як нам вшановувати видатних великих українців? Не пустими, хоча й пишними словами, а по-справжньому? Прах великих українців, похованих за межами України, ніхто не переносить, бо коли немає Всеукраїнського Пантеону – немає і проблеми. Тож я і кажу: коли українська держава вустами своїх провідників почне вшановувати конкретних діячів, тоді розпочнеться розв'язання інших проблем, зокрема й з виданням їхньої наукової спадщини. Треба, щоб не окремі ентузіасти побивалися над вирішенням питання, скажімо, публікації епістолярної спадщини. Потрібне залучення якомога більшої кількості людей. Було б дуже добре, якби українська історична наука була представлена прізвищами, що стали би брендами. І той, хто придумав, як зробити так, щоб кожна велика історична персона стала абсолютною нормальною обставиною щоденного життя, – зробить дуже велику і потрібну справу в українському державотворенні.

– *Пані Ірино, то що ж потрібно робити, щоб змінити ситуацію?*

– Невтомно працювати, як Іван Огієнко. Працювати, хоч як банально б це звучало. Потрібні не просто заклики до праці. Повторю тезу французьких енциклопедистів про те, що тільки невеликі просвітницькі кроки, поступальний рух спонукає людей думати не просто про свої нагальні справи, а про державні й загальнолюдські. Тоді український фрагмент у масовій свідомості, у свідомості кожної людини все-таки буде. Мабуть, треба погодитися також і з тим, що сучасна молодь може бути дуже креативною і в дуже несподіваних формах для академічної науки. Але дуже важливо зробити так, щоб саме молодь внесла якусь здорову парадигму в розвиток української справи.

І на завершення: в кожному японському домі завжди існує елемент, який називається токонома, – такий собі аналог божниці в українській хаті. Там зберігаються традиційні цінності дому, завжди мусять бути живі або штучні квіти.

Це таке місце, поглянувши на яке, спочиває душа. Тож треба, щоб українська справа, Україна, була такою своєрідною токономою кожного українського дому.

Матеріал інтерв'ю з Іриною Преловською «Українцям слід працювати так невтомно, як це робив Іван Огієнко» опублікувало «Українське слово. Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик». (2012. — № 19 (3479). — 9-15 травня. — С. 10-11.

5 червня в приміщенні Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України повинна була відбутися науково-практична конференція «Творча спадщина Івана Огієнка (Митрополита Іларіона) в контексті сучасних українських реалій», приурочену 130-річчю від дня народження і 40-річчю упокоєння видатного українського державного і церковного діяча, вченого і богослова (Митрополита Іларіона). Співорганізатори конференції: Міністерство культури України (департамент у справах релігії і національностей), Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (відділення релігієзнавства) і Кам'янець-Подільський національний університет Івана Огієнка (Центр огієнкознавства) (конференція, як зазначалося вище, не відбулася через фінансові труднощі. — Ред.).

На конференцію були запрошені богослови і священослужителі з Української Православної Церкви Київського Патріархату і Української Автокефальної Православної Церкви, співробітники державних і церковних установ, викладачі-науковці з релігієзнавчих кафедр Київського національного університету імені Тараса Шевченка і Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, інших київських вузів. Персонально запрошені до участі в роботі конференції митрополит Львівський УПЦ КП Димитрій (Рудюк), архієпископ Чернігівський УПЦ КП Євстратій (Зоря), архієпископ УАПЦ Ігор Ісиченко, єпископ УАПЦ Володимир Черпак, професори І. Тюрменко, В. Ляхоцький, А. Зінченко і Ю. Мицик, док. філос. наук Ю. Чорноморець.

На пленарному засіданні виносилися доповіді: «Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) як вчений і богослов» (Д. Степовик), «Огієнківське обґрунтування права України на свою православну автокефалію» (А. Колодний і Л. Филипович), «Ідея соборності і державності української мови у творах Івана Огієнка» (М. Тимошик).

На секційних засіданнях планувалося слухання 47 виступів, зокрема: Є. Сохаська (Кам'янець-Подільський) (Духовно-культурний універсум митрополита Іларіона (Івана Огієнка)), О. Саган (Київ) (Огієнківське бачення характерних рис Українського Православ'я), К. Недзельський (Херсон) (Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) — ідеолог Української Церкви), М. Хмільовський (Львів) (Митрополит Іларіон в боротьбі за автокефалію Українського Православ'я), В. Климов (Київ) («Ідея творення національної культури православним чернецтвом у працях митрополита Іларіона (Івана Огієнка)»), Н. Стоколос (Рівне) («Іван Огієнко — покликаний здійснити керівництво Українською Церквою»), С. Здіорук (Київ) («Релігійний екстремізм в контексті бачення Іваном Огієнком проблем національної безпеки України»), П. Яроцький (Київ) («Проблема відмінностей православ'я і католицизму в творчому доробку Івана Огієнка»), Г. Филипович, Л. Филипович (Київ) («Духовна єдність українців: досвід осмислення і формування митрополитами Андреем Шептицьким та Іларіоном (Огієнком)»), М. Кирюшко (Київ) («Іван Огієнко — культуролог Українського Православ'я»), І. Козловський (Донецьк) («Огієнківські ідеї Української Автокефалії в контексті нинішніх процесів розбудови в Україні Єдиної Помісної Православної Церкви») та ін.

За матеріалами конференції планувалося видання збірника.

Інші міста України

У **Луцьку** з нагоди ювілею Івана Огієнка (митрополита Іларіона) відкрито меморіальну дошку.

Огієнківські урочистості відбулися традиційно в **Бережанах** Тернопільської області, про що доповів голова первинного осередку Всеукраїнського Товариства Івана Огієнка Володимир Парацій, завідувач науково-дослідного відділу ДІАЗ'у. На відзначення величної події співробітники Державного історико-архітектурного заповідника у м. Бережани організували і провели наукові читання на тему: «Іван Огієнко – митрополит Іларіон: життєві дороги, творчі звершення та їх сучасна інтерпретація» для студентів першого-другого курсів електротехнічного факультету Бережанського агротехнічного інституту.

Наукові читання відкрив о. Омелян (Легета), помолившись за учасників і благословивши їх до активної творчої роботи. Також він проаналізував особу Івана Огієнка як історика й одного з визначальних провідників церковного життя українського народу. Доповідь о. Омеляна супроводжувалася представленням й інформацією про зібрані ним оригінальні видання митрополита.

«Життєві стежки та дороги проф. Огієнка – митрополита Іларіона» – з такою доповіддю виступив науковий співробітник Державного історико-архітектурного заповідника у м. Бережани Володимир Дем'янець. Доповідач зумів не лише подати інформацію про вченого й релігійного діяча, але й, акцентувавши увагу на найбільш драматичних його життєвих сюжетах, надав своєму виступу емоційного підтексту.

Виконуюча обов'язки директора Обласного музею Богдана Лепкого Надія Дирда виступила з доповіддю: «Книгознавчі аспекти наукової та просвітницької діяльності митрополита Іларіона». Книга завжди була для І. Огієнка об'єктом пізнання, постійного зацікавлення, інтелектуального задоволення й навіть душевного спокою. Він причетний до формування декількох власних і державних бібліотечних збірок.

Інформативною насиченістю й академічністю виділялася доповідь старшого наукового співробітника Обласного музею Богдана Лепкого Наталі Стрілець. Вибравши для свого виступу доволі складну тематику – «Іван Огієнко як дослідник історичних основ української мови та її народних (діалектичних) форм» – вона зуміла осмислити її, виділивши авторські дослідницькі досягнення, окресливши його тематичний науковий доробок.

«Кам'янець-Подільський – Бережани: міста та люди» – так визначив тему свого виступу старший науковий співробітник Бережанського краєзнавчого музею Микола Проців, який поєднав ці міста іменем нашого земляка вченого математика Миколи Чайковського, та інших імен.

Бережанський журналіст Василь Савчук проінтерпретував через власне бачення огієнкознавчі дослідження київського науковця професора Миколи Тимошика. З бажанням осмислити досі малооцінюваний творчо-дослідницький напрямок діяльності І. Огієнка виступив завідувач науково-дослідного відділу ДІАЗ Володимир Парацій з доповіддю «Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) в теорії осмислення українського традиційно-світглядного (язичницько-християнського) двоєвір'я».

Учений секретар Заповідника Надія Волинець у темі «Професор Євгенія Сохаська: роль особистості в розвитку сучасного Огієнкознавства» показала дослідницький потенціалі відомого кам'янець-подільського науковця та викладача-літературознавця.

Виступи бережанських краєзнавців було доповнено підготовленою книжково-тематичною виставкою оригінальних творів Івана Огієнка, їх сучасних перевидань, а також видань огієнкознавчої тематики. Таким чином український вчений та релігійний діяч постав ще й у насиченому візуально-інформаційному відображенні.

Іван Огієнко (митрополит Іларіон) – це особистість, про яку потрібно постійно говорити, творчість якої потрібно вивчати й аналізувати. 26 січня скромна спроба цього була здійснена у Бережанах.

5 лютого у виставковому залі заповідника відбудеться відкриття виставки та літературно-мистецька зустріч з родинами вишивальниць Зеновії Винник і Ольги Драбик, живописців Ігоря Винника і Юрія Копчака, музикантів Ірини й Ольги Драбик.

Виступає о. Омелян (Легета)

Виступає Володимир Парацій

Учасники читань у м. Бережани

Первинні осередки Всеукраїнського товариства Івана Огієнка організували ювілейні вечори, читання, зустрічі з громадськістю, бесіди, лекції також у Бережанах, Хмельницькому, Сумах, Луганську, Полтаві, Києві.

Живемо ми у дивній країні, яка називається Україною. Держава ніби не помічає Івана Огієнка, не використовує його потужної спадщини. А він нам потрібен саме сьогодні, коли робляться спроби ревізії історії, лунають з високих рівнів голоси про двомовність (чи «двоязичіє», як казав Іван Франко). Огієнкові праці про культуру мови, про позбавлення почуття меншовартості, силу сучасного українського слова – чи не найактуальніші!

Нехай змінюються вітри політики, одні проблеми витісняють інші, але проблема національної ідентичності, вірності українській справі є постійною. Це наш стрижень, який нас тримає і повинен тримати! Тому Ім'я і Чин Івана Огієнка є і буде для нас вічним!

Отримано: 26.08.2012 р.

Мар'ян Красуцький

ОГІЄНКІВСЬКІ ЗУСТРІЧІ ПОДОРОЖНІ НОТАТКИ

Середина квітня потішила теплими, погідними днями. По-весняному пригрівало сонечко, в акварельно-голубому небі пливли білосніжні, наче лебединий пух, хмаринки. Одного з таких весняно-сонячних днів, а саме п'ятнадцятого квітня дві тисячі одинадцятого року містечко Брусилів, що на Житомирщині, вшанувало свого славетного земляка Івана Івановича Огієнка – видатного вченого, письменника, релігійного діяча, палкого патріота рідного краю, України. Тут він сто двадцять дев'ять років тому народився, тут пройшли його дитячі та юнацькі літа. Звідси звивиста життєва стежина повела його у світ широкий, сповнений тривоги і борінь, ненастанних творчих шукань і здобутків, визначних наукових перемог і гірких розчарувань. І де б він не був, куди б не закидала його доля, він ніколи не забував своєї «малої батьківщини», дорогих його зболеному серцю земляків. Він жив, марив ними, Україною, перебуваючи у вимушеній еміграції, а вірніше сказати б, у вигнанні, на чужині, яка дала прихисток і де знайшов він свій останній супокій.

Брусилівчани зустрічали поважних гостей – письменників, діячів культури і мистецтва, науковців з різних кінців України, які приїхали на свято з нагоди вручення престижної відзнаки – Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Івана Огієнка, яка присуджується щорічно за подвижницьку працю, вагомий доробок на творчій ниві.

Столичний Київ зустрів нас ранковою прохолодою, проте невзабарі потеплішало. Ми – я, «новоспечений» огієнківський лауреат, і голова Огієнківського Товариства, також лауреат, але один з найперших, професор Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка Євгенія Іванівна Сохацька – їхали до Брусилова з почуттям неабиякого хвилювання, долаючи кілометр за кілометром далеко не ідеальних периферійних доріг. Можливо, що саме цим шляхом, неоднораз діставався з поліської глибинки до столиці і навпаки майбутній вчений-мовознавець, державник, громадський діяч, Митрополит Іларіон. З сумом і надією споглядав рідні краєвиди, мріяв про прекрасне майбутнє в Українській незалежній державі, за становлення і розквіт якої боровся, працював, не шкодуючи сил і таланту.